

hõlmab peamiselt maakorralduse ja maareformi küsimusi.

Üliõpilased ja kolleegid tunnevad teda kui tagasihoidlikku, asjalikku, tõsist, sõnakat ja ranget õppejõudu, kes ei jäta kunagi abivajajale kätt ulatamata.

EPMÜ Maamõõdu Instituut õnnitleb Siim Maasikamäed esimese juubeli puhul ja soovib õnne, jõudu ja edu edaspidiseks.

F. Virma

MÄLESTUSPÄEVAD

OTTO NUUT – *in memoriam*

O. Nuut sündis Uue-Vändras, Suurejõe lähistel, Lüüste-Alt talus 18. detsembril 1907. aastal. Ta õppis Juurikaru Valla-koolis ja Vändra Kihelkonnakoolis. Haridust täiendama siirdus ta Viljandi Kommertsgümnaasiumi. Peale aastast Viljandis olekut

läks ta tagasi Vändrasse vastavatud Vändra Gümnaasiumi teise klassi. Nimetatud kooli lõpetas ta esimeses lennus 1926. a. *cum laude*. Peale kohustuslikku kaitseväes teenimist asus noormees õppima Tartu Ülikooli põllumajandusteaduskonda, mille lõpetas 1932. a., omandanud ka kesk- ja kutsekooli õpetaja kutse.

Noore pedagoogina asus O. Nuut tööle Vaeküla Põllutöökooli loomakasvatuse õpetajana ja ühtlasi kooli majapidamise töödejuhatajana. Kuueaastase teenistuse järel õpetajana määrati O. Nuut Penijõe Põllunduskooli juhatajaks. Hiljem töötas ta veel Polli Põllunduskoolis, Kuusikul Kontrollassistendite Koolis õpetajana ja Vodja põllutöökooli juhatajana. O. Nuut oli Agroomide Koja liige. Olude sunnil pidi ta muutma elukutset ja pedagoogiliselt töölt siirdus O. Nuut 1946. a. Toris avatud Hobusekasvatuse ja -aretuse Instituudi teaduslikuks töötajaks.

Kampaania käigus tehti O. Nuut 1950. a. kodanlikuks natsionalistiks, kuid aegade muutudes ennistati tööle tagasi. 1956. a. Hobusekasvatuse ja -aretuse Instituut liideti Tartus asuva ELVTUI-ga. O. Nuut jäi teadusliku töötajana Tori Hobusekasvandusse, töötades seal 32 aastat, s.o. kuni pensionile siirdumiseni 1978. aastal.

O. Nuudi peamine teaduslik töö oli tori hobuse aretus, kuid selle kõrval ka eesti- ja eesti raskeveo hobuse aretus. Aastate jooksul sooritas ta rida katseid hobuste tööjõudluse ja nende töövõime täiustamise alal. Katsetele tuginedes koostas O. Nuut põllumajandusteaduste kandidaadi dissertatsiooni teemal *Tori hobuste tööjõudlus*, mida kaitses edukalt 1953. aastal. Vanema teadusliku töötaja kutse omistati O. Nuudile 1959. aastal.

Edasisel teadustööl uuris O. Nuut mitmeid küsimusi: noorhobuste treening, aretusliinide analüüs ja liinaretus, tori-, eesti- ja eesti raskevehobuste aretuse perspektiivid, hobuste veojõu ratsionaalne kasutamine, veokite täiustamine jne. Uurimistööde juurutamiseks on O. Nuut avaldanud trükiseid kokku saja nimetuse ringis. Neist olulisemad on raamatud *Tori hobune* ja *Hobuste kasutamine tööl* (kaasautorina), album *Tori hobusekasvandus 1856...1956*, brošüürid *Tori hobusekasvandus*, *Kolhoosi hobusetall*, *ENSV-s aretatavad hobusetöud*, *125 aastat Tori hobusekasvandust*. Viimased poolteist aastakümnet oli ta eesti mustakirju karja jõudluspärikkuse katsejaama juhataja ja teaduslik töötaja, sest põllumajandustööl hobuse osatähtsuse vähenemine ei lubanud enam endiselt jätkata selle liigi uurimistööd. Tema tööks sai sugupullide pärikkuse hindamine järglaste järgi.

Pensionipõlves elas O. Nuut suviti Toris, talvel Tallinnas. Ta oli aktiivne üliõpilaskorporatsiooni *Ugala* liikmena, olles koos kaasvõitleja Endel Truusiga 17. oktoobril 1988 ettepaneku tegijad *Ugala* taastamiseks Eestis.

Hobusekasvatuse eriteadlane ja *Ugala* vanim liige Otto Nuut suri 24. detsembril 1996. aastal ja ta sängitati Metsakalmistu mulda 1996. aasta eelviimasel päeval.

H. Peterson

HEITI KOTKAS – *in memoriam*

3. jaanuaril 1997 lahkus meie hulgast jäädavalt Jõgeva Sordiaretuse Instituudi väga kauaaegne teaduslik töötaja, põllumajanduskandidaat (1968), teeneline teadlane (1989), Akadeemilise Põllumajanduse Seltsi auliige (1991) Heiti Kotkas.

H. Kotkas sündis 20. jaanuaril 1911 Audru vallas Pärnumaal kooliõpetaja peres. Ta õppis Pärnu Poeglaste Gümnaasiumis (lõpetas 1929) ja Tartu Ülikooli põllumajandusteaduskonnas (1934, *cum laude*). Astus APS-i liikmeks noore üliõpilasena juba 1930. aastal ning kuulus seltsi selle sulgemiseni 1940. aastal. Liikmeks taasastumine toimus 1990. aastal, kuna endiste liik-

mete ennistamise võimalust APSi põhikirjas ette ei olnud nähtud.

1. aprillil 1934, juba enne ülikooli lõpetamist, asus H. Kotkas tööle Jõgeva Sordiaretuse Instituudi heintaimede osakonda, mida sel ajal juhatas Jaan Mets – laia tegevusalaga põllumajandusteadlane-organisator. Praktikandina tööle võetud noore mehe erialased võimed avaldusid kiiresti. Esimese tööaasta jooksul avaldas ta trükis 6 tööd, s.h. *Liblikõieliste heintaimede seemnete kirjeldus ja määraja*, *Kõrreliste heintaimede seemnete kirjeldus ja määraja* ning *Tähtsamate heintaimede seemnete kirjeldus ja määraja* (kaks viimast koos J. Tohvriga). Talle, 24-aastasele noorele mehele, usaldati 1935. aastal ajakirja *Agronoomia* tegevtoimetaja ametikoht (enne teda toimetas E. Järvesoo, samuti hilisem APS-i auliige) ja 1936. aastal vastloodud *Põllumajandusliku Entsüklopeedia* korrektor-toimetaja vastutusrikas ametikoht. Enne viimast sõda töötas H. Kotkas Eesti Seemnekontrolli Jaama juhatajana (1941), sõja ajal teenis algul tööpataljonis, hiljem, pärast tervise halvenemist, töötas tagalas Novosibirski oblastis kolhoosi aidamehe ja aednikuna.

Kogu sõjajärgse perioodi töötas H. Kotkas Jõgeval liblikõieliste heintaimede sordiaretuse ja seemnekasvatuse alal. 1994. aastal, kui oli möödunud 60 aastat tööleasumisest Jõgeval ja 50 aastat tööleasumisest sõja järel jäi H. Kotkas teenitud vanaduspuhkusele. Kontrollimata andmeil oli ta pikima staažiga teaduslik töötaja Eesti põllumajanduses.

H. Kotkas on Eestis käesoleval ajal tootmises kasutusel olevate punase ristiku sortide 'Jõgeva 433' (2n), 'Varte' (4n) ja 'Ilte' (4n) ning hübriidlutserni 'Jõgeva 118' (koos Metsaga) autor. Ta oli Eestis eksperimentaalse polüploidiseerimise kui aretusvõtte kasutuselevõtja tegelikus sordiaretuses.

Oma uurimistöö tulemused on H. Kotkas avaldanud enam kui pool sajast pikemas kirjutises või iseseisvas väljaandes. Avaldatud tööde teemaatika hõlmab liblikõieliste heintaimede bioloogiat, sordiaretust, seemnekasvatust ning nende liikide praktilist kasutamist söödatootmises. Tema sulest on ilmunud töid põllumajanduslike oskussõnade tähenduse selgitamiseks ja kasutamise täpsustamiseks.

Inimesena oli H. Kotkas tagasihoidlik, suhtlemisel kaastöötajatega äärmiselt korrektne ja abivalmis. Talle oli omane karske, sportlik eluviis. Nagu teadustöölle andunud inimestel tavaks, olid ka H. Kotka vabaaja harrastused kutsetöoga tihedalt põimunud. Ta oli lugemise-tõlkimise tasemel ära õppinud kuus võõrkeelt, tegi ise oma kirjatööde juurde fotod ja (kutselise kunstniku

tasemel) joonised, tegi paljude aastakümnete jooksul meteoroloogilisi ja fenoloogilisi vaatlusi. Talle meeldis aiatöö, mida tegi koos teiste pere-liikmetega suure põhjalikkusega. H. Kotka perekonna koduaed oli (ja on) oma liigirikkuse ja maitseka kujundusega üks Jõgeva vaatamisväärsusi. Innuka koorilauljana võttis osa paljudest üldlaulupidudest. Üliõpilasena oli ta Ü/S *Liivika*, hiljem selle vilistlaskogu liige.

H. Kotkas on mitmetahulise kauakestnud tulemusliku teadustööga jäädvustanud oma nime põllumajandusteaduse ajalukku.

Kui lahkub hea kolleeg, jääb meie südameisse siiras nukrus ja kahjutunne. Kuid leina kõrval peaksime H. Kotka lahkumise puhul tundma pisut ka rõõmu. Rõõmu sellest, et meie keskel on niisugune hea, abivalmis, töökas kolleeg olnud, kes jäi sõjaaja vintsutustes imekombel ellu, suutis oma tahtekindlusega tervise taastada ja elada pika, teguderohe elu.

H. Kotka varasemaid bibliograafilisi andmeid võib leida ajakirjast *Agraarteadus*, 1991 nr. 1 ja nr. 3.

A. Bender

ENDEL PIHELGAS – *in memoriam*

Talvetorm murdis ühe võimsama seemnepuu Eesti metsanduses, prof. dr. E. Pihelgase, kelleks ta oli aastakümneid oma tegevusulatuse ja tulevastele põlvedele pühendatud elu poolest, mis oli tulvil õppe- ja teadustööd ning teiste juhtimist teaduses ja õpetamises.

Endel Pihelgas sündis 7. novembril 1927. a. Harjumaal Rae vallas töölisperekonnas teise lapsena. Kooliaastad möödusid Tallinnas, kus ta 1946. a. kevadel lõpetas II keskkooli. Sama aasta sügisel, kui alustas tegevust Tartu Riiklikus Ülikoolis iseseisev metsandusteaduskond, sai temast metsandusteaduskonna metsamajanduse osakonna I kursuse üliõpilane. Õppimise ajal võttis ta osa 1946. a. sügisel organiseeritud metsakasvatuse ja -kaitse teadusliku ringi tööst, tehes uurimistöö maipõrnika kahjustustest männikultuurides. Omades uurimistöö kogemusi,

jätkas ta valitud teemat ja koostas diplomitöö männikultuuride kasvatamisest Viimsi metskonna liivmuldadel ning kaitses seda edukalt 1951. a. juunis. Samal aastal oli tööd alustamas Eesti Põllumajanduse Akadeemia, kuhu oli vaja uusi õppejõude ja metsandusteaduskonna valik langes Endel Pihelgasele. 1. septembril 1951. a. algasid töömeheaastad metsakultuuride ja dendroloogia kateedri assistendina, 1953. a. aga juba vanemõpetajana. Üheaegselt õppetööga alustas koheselt ka teaduslikku uurimistööd, valides selleks Loode-Eestis esinevad lootalad, kus uuris sealseid ökoloogilisi tingimusi eesmärgiga kaasa aidata lootalade metsastamisküsimuste lahendamisele. Tänu intensiivsele tööle valmis viie aastaga õppetöö kõrvalt kandidaadidissertatsioon, mille kaitsmine toimus 16. juulil 1956. a. ja Endel Pihelgasele omistati bioloogiakandidaadi kraad. 1961. a. sai ta dotsendi kutse.

Et Endel Pihelgasel tuli hakata metsaselektiooni õppeainet õpetama, asus ta uurima männipuistute tunnuste mõju seemnetele ja nende järglaskondade tunnustele, st. asus rajama hariliku männi valikaretuse aluseid Eestis. Selleks oli võimalik korraldada katseid Järvselja õppe- ja katsemajandis ning Lõuna-Eesti metskondades. Geograafilise muutlikkuse selgitamiseks hankis ta endise Nõukogude Liidu mitmesugustest piirkondadest (Arhangelskist Suhhumini ja Baltimaadest Ida-Siberini) männi seemnepartiisid, mis läbisid uurimise laboratooriumis ja taimlas. Nendest rajati unikaalsed geograafilised katsekultuurid, mille kasvu jälgitakse praeguseni Järvseljal Ahunapalu liivadel. Geograafiliste katsekultuuride kasvukäik näitas selgesti seemnete päritolu suurt tähtsust. Kogutud andmete alusel ta näitas, et harilik mänd kui liik koosneb geograafilistest rassidest, milliste tunnused on välja kujunenud vastavalt kohalikele tingimustele loodusliku valiku käigus.

E. Pihelgase koostatud plusspuude eraldamise juhendi alusel asuti Eestis 1959. a. valima plusspuuid. Sellele järgnes sobivate pookimisviiside ja -aegade selgitamine ning vegetatiivsete seemlate rajamise põhialuste väljatöötamine, nende rajamine riigi metsamajandites ning koos sellega kloonide tunnuste uurimine vabariigi kõikides suuremates seemlates.

Saadud katseandmete läbitöötamise ja analüüsimise tulemusena valmis mahukas doktoridissertatsioon, kus kasutatud matemaatiline andmetöötlus oli neil aastatel teistele uurijatele eeskujuks. Doktoritöö kaitsmine toimus 1972. a. veebruaris. 1973. a. omistati Endel Pihelgasele põllumajandusdoktori kraad. Tema doktoriväitekirj oli Eesti suurim uurimus valikaretusest metsanduses ja andis suunad seemnekasvatuse korraldamiseks metsamajanduses. Sama aasta 1.

septembrist asus ta täitma metsakasvatuse kateedri juhataja kohuseid, tehes seda 1993. aastani. 1974. a. valiti E. Pihelgas professoriks. Pikka aega õpetas Endel Pihelgas metsabioloogiat, metsaselektiooni ning ulukite bioloogiat ja jahindust. Esimestel õppejõu tööaastatel aga ka metsabotaanika, metsafütopatoloogia, metsakultuuride, metsamelioratsiooni ja metsanduse aluste õppeaineid.

Paralleelselt õppe- ja teadustööga pühendas Endel Pihelgas rohket tähelepanu õppekirjanduse koostamisele. 1963. a. ilmus trükis *Hariliku männi selektsioon*. 1970. a. ilmus esimene eestikeelne selektsiooniõpik *Geneetika ja selektsioon metsamajanduses*, kus isiklike uurimismaterjalide kõrval kasutas ka paljude selektsioonialaste tööde seisukohti. 1983. a. ilmus temalt kõrgkooliõpik *Metsabioloogia*. Oma uurimistulemusi tutvustas Endel Pihelgas rahvusvahelistel ja vabariiklikel konverentsidel ning nõupidamistel.

Kui ta üliõpilasena võttis osa metsakasvatuse ja -kaitse teadusliku ringi tööst, siis hiljem oli ta pikki aastaid 1951. a. tegevust alustanud ulukite bioloogia ja jahinduse ringi teaduslikuks juhendajaks. Tema juhendamisel valmis üle 130 üliõpilaste teadusliku uurimistöö, milledest paljusid auhinnati vabariiklikel ja üleliidulistel konkurssidel.

Endel Pihelgase teadustööde nimistus on 70 nimetust, mitmed neist ilmusid ka välismaal. Ta oli sagedaseks oponendiks nii doktori- kui ka kandidaadidissertatsioonidele, tema juhendamisel valmis mitu kandidaadiväitekirja.

Autoriteetse ja erudeeritud teadlasena kuulus ta mitmetesse õppeasutustevahelisse kui ka vabariiklikesse teadusnõukogudesse ja komisjonidesse, oli Eesti Teaduste Akadeemia geneetika ja selektsiooni nõukogu liige jne. 1985...1989. a. oli E. Pihelgas metsanduse ja maaparanduse teaduskonna dekaan, mille kohalt pidi järsu haiguse tõttu tagasi astuma.

Lisaks erialatööle oli ta aastail 1973...1979 Tartu linnanõukogu ja 1980...1985 ülemnõukogu saadikuks. Viimases töötas ta looduskaitse ja loodusvarade ratsionaalse kasutamise komisjoni esimehena. Olles jahinduse õppejõuks, oli ta ka aktiivne jahimees ja Järvelja jahisektsiooni kauaaegne esimees, samuti kuulus rida aastaid Tartu Jahindusklubi juhatusse.

Kui täitus 43 viljakat õppe- ja teadustöö aastat, omistati Endel Pihelgasele professorimeerituse austav nimetus ja ta jäi teenitud puhkusele. Kuid ka siis ei loobunud ta armsaks saanud teadustööst, mis jätkus kuni viimase häirekellani.

Eesti metsateadust, aga ühtlasi kõiki Eesti metsamehi-metsakasvatatajaid tabas 22. jaanuaril

raske kaotus, mil kustus Eesti sõjajärgse metsanduse ühe parima ja populaarseima õppejõu ning autoriteetse juhtteadlase Endel Pihelgase eluküünal. Tuhanded tema õpilased langetasid 28. jaanuaril pea ja mõtlesid tänutundes Eesti metsanduse suurkujule tema muldasängitamisel Tartu Maarja (Vana-Jaani) kalmistule.

Eino Laas
Endel Laas

ÜLO OLL – *in memoriam*

31. jaanuaril 1997. aastal lahkus manalateele üks Eesti kõigi aegade suurimaid loomakasvatusteadlasi, APS-i liige, ajakirja *Agraarteadus* peatoimetaja, põllumajandusdoktor, professor Ülo Oll.

Professor Ülo Oll sündis 17. augustil 1927. a. Tartumaal Härja-

nurme vallas talupidajate perekonnas. Haridusteed alustas Soomevere algkoolis, jätkas seda Põltsamaa progümnaasiumis, Kuremaa zootehnikumis ja Tartu Riikliku Ülikooli põllumajandusteaduskonnas. Pärast ülikooli kiitusega lõpetamist suunati Ülo Oll Moskvasse K. Timirjazevi-nim. Põllumajandusakadeemia agropedagoogika teaduskonda, kus omandas õpetaja kutse. Seejärel määrati ta tööle Antsla põllumajandustehnikumi õppealajuhatajaks. Teadushimuline noormees jäi Antslasse neljaks aastaks. 1956. aastal asus ta end täiendama sihtspirandina Leningradi Põllumajandusinstituuti akadeemik A. P. Dmitrotšenko juhendamisel. Olles üks A. P. Dmitrotšenko kõigi aegade andekamaid ja töökamaid õpilasi, kaitses ta väga kiiresti kandidaadiväitekirja ja asus seejärel, 1959. a., tööle EPA põllumajandusloomade söötmise kateedrisse. Kateedri juures jätkusid teadusuuringud doktoritööks vajalike materjalide kogumisel. Aastatel 1960...1962 täiendas Ülo Oll end Saksamaal Leipzigi ja Jena ülikoolide väljapaistvate teaduskollektiivide juures. Mahuka kaheköitelise doktoritöö kaitses ta 1967. aastal. Professorikutse omistati Ülo Ollile 1970. aastal.

Aastatel 1968...1992 juhtis Ülo Oll EPA põllumajandusloomade söötmise kateedrit, olles aastatel 1979...1986 samal ajal ka zooseneri-teaduskonna dekaan.

Ülo Oll oli väga erudeeritud õppejõud. Ta õpetas üliõpilastele ja magistrantidele põllumajandusloomade söötmist, biomeetriat, zootehnikateaduse aluseid, loomakasvatuse ajalugu, katsete meetodit, teadustöö metodoloogiat. Tema loengud olid huvitavad ja põhjalikud. Ta oli nõudlik enda, üliõpilaste ja kolleegide vastu.

Väga suur oli professor Ülo Olli teaduskoolkond. Ta on olnud ametlikuks konsultandiks 3 teadusdoktorile, 2 filosoofiadoktorile, juhendajaks 12 teaduste kandidaadile ja 6 magistrile. Kuid teadlaste ring, kellele ta on nõu ja jõuga abiks olnud dissertatsioonide valmimisel on märgatavalt suurem. Selle panuse suurust oskavad hinnata vaid asjaosalised ise.

Ülo Oll oli väga viljakas kirjamees. Tema sulest on ilmunud ligi 600 mitmesugust tööd. Nende hulgas on 25 õpikut, käsiraamatut ja monograafiat. *Agraarteaduse* peatoimetajana andis hindamatu panuse ajakirja taasilmumisel ja selle heale mainele. Ülo Olli töökus ja töövõime olid kadestamisväärset ja kõigile eeskujuks. Ta töötas praktiliselt ilma puhkuseta ja puhkepäevadeta. Oma kolleegide ja õpilaste kasvatamiseks ja suunas isikliku eeskujuga.

Hinnatud teadlasena oli Ülo Oll oodatud lektor ja nõuandja vabariigi loomakasvatusspetsialistidele ja tippjuhtidele. Ta oli Vabariikliku Jõusööda uurimiskeskuse teaduslik juhendaja alates selle moodustamisest. Ta oli VASHNILi juures töötava söötade toiteväärtuse komisjoni liige, paljude vabariiklike komisjonide juht ning mitme kaitsmisnõukogu liige. Ta kuulus üliõpilasorganisatsiooni ÜS Liivikasse.

Suur oli professor Ülo Olli huvi ajaloo vastu. Ta tundis ja teadis põhjalikult kõigi Eesti põllumajanduse suurkujude elulugusid, teadis Eesti mõisate ja mõisnike saatust, võis pikalt ja põhjalikult rääkida Vene tsaariperekondadest. Huvist ajaloo vastu toimetas Eesti põllumajanduse ajalugu, mis kahjuks ei näinud küll ilmavalgust tema eluajal.

Professor Ülo Olli surm oli valusaks löögiks tema õpilastele, kolleegidele, kõigile põllumajandusteadlastele. Ülo Olli näol kaotas Eesti põllumajandus väga tunnustatud teadlase ja erudeeritud isiksuse.

Professor Ülo Oll sängitati Raadi kalmistule 5. veebruaril 1997. aastal. Helge mälestus lugupeetud professorist jääb kalliks kõigile tema lähedastele.

O. Kärt

Tuntud seakasvatuse teadlane ja talupidajate poolt hinnatud nõuandja Leonhard (igapäevaselt Leo) Voltri sünnist möödus 13. jaanuaril 100 aastat. Ta sündis Haaslava (hiljem Kuuste) vallas Unikülas talupidaja perekonnas. Kooliteed alustas L. Voltri 1906. aastal Sillaotsa algkoolis. Kolme aasta pärast oli ta Võnnu kihelkonnakoolis. Pärast kihelkonnakooli lõpetamist õppis veel ühe aasta (1912/1913) Sipe ministeeriumikoolis, seejärel otsustas ta end loomavelskriks koolitada, astudes Veterinaaria Instituudi juures asuvasse loomavelskrite kooli. Ta õppis siin 1916. aastani, siis mobiliseeriti tsaararmee. Sõjaväest, kus ta pidas velskriametit, vabanes ta alles 1920. aastal, teenides viimased kaks aastat Vabadussõja aegses Eesti armees. Sõjaväest vabanemise järel mõtles ta loomaarsti kutse omandamise peale. Paraku tuli aga enne saada keskkoolist küpsustunnistus. Selleks astus ta Tartu Õhtu-Reaalgümnaasiumi, kus õppis aastatel 1920...1922. Nüüd olid ukSED TÜ loomaarstiteaduskonda avatud. Õppimiseks kulus 5 aastat, diplomi omandas ta 1927. aastal.

Tema edasise töökäigu otsustas 1926. aasta suvel Taanis sooritatud õppepraktika seakasvatuse alal. Noore loomaarsti palkas oma teenistusse Eesti Seakasvatuse Selts, mis asus Tallinnas. Siin töötas ta konsulent-vetarstina, samal ajal ka liha kontrollija vetarstina Tallinna tapamajas. See töö vältas neli aastat. Kui Põllutöoministeerium asutas Kuremaa Seakasvatuse katsejaama, paluti seda juhtima L. Voltri. Lisaks katsejaama juhtimisele oli tema õlul ka Kuremaa riigimõisa loomaarsti ülesanded ning seakasvatuse ja veterinaaria õpetamine kontrollassistendite kooli õpilastele. Katsejaama juhatajana töötamine tegi L. Voltri maarahva seas tuntuks. Ühelt poolt viis ta siin igal aastal läbi sigade kontrollnuuma, teiselt poolt korraldas söötmiskatseid. Nii kontrollnuuma ja söötmiskatsete tulemused avaldas ta regulaarselt ajakirjades (*Agronoomia*, *Põllumajandus*) kui ka raadioloengutes, mida ta pidas väga sageli.

L. Voltri edukasse töösse tuli mõra 1941. aastal, kui sõjamõllus põles ära katsejaama

sigala. Mõne katse suutis ta aga ka sõjaaastatel teha. Lõpp tuli aga 1945. aastal, kui ta arreteeriti ja Siberisse laagrisse saadeti. Laagris abistas teda velskrikutse. Viiel esimesel laagriaastal oli ta Kemerovo oblasti (Siblagi Novo-Ivanovka osakonnas) laagri ambulatooriumis ja laatsaretis velskriks, seejärel kaks aastat samas laagris velskriks. 1952. a. viidi ta Karaganda Stepilaagrisse, kus töötas üldtöödel ja oli päevnik. Viimasel Siberi-aastal (1955) töötas velskrina ja loomaarstina Irkutski oblasti Angarlagi 3. osakonna hobubaasides. Laagrist vabastati L. Voltri 31. oktoobril 1955. Kodumaale tagasi saabudes

leidis üsna pea vanem-vetarsti töökoha Vabariigi Loomade Varumise kontoris. Kuid üsna varsti sai ring täis ja ta oli seakasvatuse katsejaamas tagasi. Sedakorda küll mitte Kuremaal, vaid Kehtnas. Sedakorda mitte juhatajana, vaid teadurina.

Tema isiklikust toimikust saab lugeda, et ta taotles Kehtna Seakasvatuse katsejaama juhataja kohta (avaldus ELVI direktorile 31. jaanuarist 1957), kuid seda soovi ei saanud direktor A. Mölder täita. Teadurina jäid tema hooleks sigade, eriti põrsaste, söötmis- ja pidamisküsimuste uurimine. Seda tööd tegi ta intensiivselt ja juba 4 aasta pärast valmis kandidaaditöö teemal *Põrsaste söötmise ja pidamise praktilised ja tervislikud meetodid Eesti NSV tingimustes*. Pärast kandidaaditöö kaitsmist määrati ta vanemteaduriks. Paraku oli aga aastaid kogunenud turjale sedavõrd, et mõne aasta pärast tuli palgalise kutsetööga jumalaga jätta. Ettenähtud korra kohaselt ei saanud teda enam vanuse tõttu valida teaduri kohale ja direktor otsustas ta saata 1. juulist 1966 puhkepalgale. Siiski laskis ta L. Voltril nooremteadurina oma tööd veel jätkata kuus kuud, töölt vabanes ta 1. veebruarist 1967.

Kuigi L. Voltri oli optimistliku ellusuhtumisega inimene, oli stalinlik vangilaager ja mitmed muud, üldsusele teadmata jäänud asjaolud teda tublisti vintsutanud ja ta mõttemaailma mõneti teistele rööbastele suunanud. Ta kaotas elamistahte ja lahkus teise ilma 25. detsembril 1978.

L. Voltri iseloomustamiseks olgu öeldud, et ta oli omal erialal rahvalaulik, vähemalt Kuremaal töötamise aastatel. Ta teadis kuidas talurahvale meeldida. Oma kollektiivis oli ta ka rahvakunstnik, kirjutas laulusõnu, pani need kõlama mõne rahva seas tuntud viisi järgi ja juhatas laulukoori. Kes veel mäletab, mida kõike ta teha suutis! Võiks isegi küsida: kas meil on praegu nii populaarset loomakasvatuse eriteadjat, kui oli L. Voltri Kuremaa Seakasvatuse Katsejaama juhatajana? Tõenäoliselt mitte. Kunagi oli selliseks võib-olla Vello Tire EKSEKO-st.

Ü. Oll

RICHARD TOOMRE – 90

Richard Toomre sündis 22. jaanuaril 1907 Tartumaal Aru vallas Uuekülas taluperemehe pojana. Alghariduse sai Rõngus Tilga Algkoolis (1914...1916), keskhariiduse Tartu Realgümnaasiumis (1916...1926), seejärel alustas õpinguid Tartu Ülikooli põllumajandusteaduskonnas. Ülikooli lõpetas 1934. a. Uurimistöö *Odra ja nisu lendnõgipea tõrje* põhjal sai 1937. a. magistri teadusliku kraadi, mis 1944. a. hinnati ümber põllumajanduskandidaadi kraadiks.

1938. a. hakkas Richard Toomre tööle Põlütöoministeeriumi taimekaitse inspektori kohal. Nõukogude korra algul töötas juhtivatel kohtadel taimekaitses ja seemnekontrolli alal kuni 1946. aastani. Sõja ajal oli tööpataljonis, teenis Eesti Laskurkorpuses, sai haavata ja pärast paranemist demobiliseeriti.

Järgnevad töökohad olid seotud teadus-asutustega. 1946. a. oli Eesti TA Bioloogia-, Põllumajandus- ja Meditsiinosakonna teaduslik sekretär, 1947. a. sai Põllumajanduse Instituudi direktoriks, kust vabastati 1950. a. Tööd jätkas Richard Toomre samas instituudis noorem- ja hiljem vanemteadurina.

Kõige kaalukam osa Richard Toomre elust oli seotud 1956. a. organiseeritud EMMTUI-ga, kus ta töötas kultuurrohumaaade osakonna juhatajana ja mõnda aega teadusdirektorina kuni 1969. aastani, mil jäi professor-konsultandiks kuni 1. märtsini 1991.

Richard Toomrest kujunes rohumaaaviljeluse valdkonnas uurimistööde korraldaja ja organiseerija.

1964. aastal omistati talle trükis avaldatud tööde eest põllumajandusdoktori teaduslik kraad, 1965. a. ilmus tema monograafia *Pikaajalised kultuurkarjamaad*, 1967. a. sai professori kutse ja 1977. a. teenelise teadlase aunimetuse.

Prof. Richard Toomre jättis 62 aastase tööperioodi päranduseks 350 mitmesugust publikatsiooni ja parkümmend tema poolt koostatud raamatut. Kaalukas osa elutöös oli noorteadlaste koolitamine.

Prof. Richard Toomre juhendas või abistas 56 dissertatsiooni koostamist ja oli oponent 63 dissertandile. Oma põhimõtete ja teaduslike tõdede eest pidas Richard Toomre kompromissitult võitlust.

Richard Toomre suri 16. aprillil 1993 ja on maetud Tallinnas Pärnamäe kalmistule.

Richard Toomre kohta on varem kirjutatud *Agraarteaduses* (1993, IV, nr. 3), tema biograafilisi andmeid võib leida raamatust *Rohumaaaviljeluse teadustöö areng ja selle uurijad Eestis* (Tln., 1991).

U. Tamm

KARL VAHENÕMM – 90

Karl Vahenõmm sündis 25. jaanuaril 1907 Läänemaal Soontagana (end. Veltsa) vallas talupidajate peres. Alghariduse sai Veltsa valla kõr-

gemas algkoolis. Õpinguid jätkas Pärnu Kaubanduskoolis, seejärel Pärnu Ühisgümnaasiumis, mille lõpetas 1927. aastal. Järgnes teenistus kaitseväes, mille järel aastatel 1929...1933 õppis Tartu Ülikooli põllumajandusteaduskonnas agronoomiat. Ülikooli lõpudiplom 28. märtsist 1934. Diplomitöö teema oli *Hindu talu organiseerimise kava*. Üheaegselt õpingutega põllumajandusteaduskonnas lõpetas ka filosoofiateaduskonna didaktilis-metoodilise seminari ja sai pedagoogi kutse põllumajanduslike ainete õpetamiseks keskkooli tasemel.

Pärast õpingute lõpetamist töötas K. Vahenõmm Kuusiku Põllutöö Katsejaamas assistendina (1933...1934) ja Põllutööministeeriumi Asundusametis agronoomina (1934...1938). Seejärel asus pedagoogilisele tööle. Aastatel 1938...1942 oli ta õpetajaks Olustvere Põllutöökeskkoolis ning 1943...1947 töötas Vigala Põllundus- ja Aianduskoolis direktorina ja eriainete õpetajana. Valdav osa tema tööalasest tegevusest on aga olnud seotud teadusliku uurimistööga.

Teadusepõllul alustas K. Vahenõmm tööd noorema teadusliku töötajana köögiviljanduse alal 1947. a. tolleaegses Eesti NSV TA Põllunduse Instituudi Polli filiaalis. Siitpeale oli ta plaanipärase köögiviljanduse alase uurimistöö üks rajajaid, suunajaid ja aktiivseid kaasalööjaid. Pollis alustatud töö jätkus hiljem Kuusikul, Sakus ja Juulikul. 1953. a. viidi ta üle TA Taimekasvatuse Instituudi Kuusiku filiaali köögiviljanduse labori nooremteaduriks ja edutati hiljem vanemteaduriks. Aastatel 1958...1959 töötas lühikest aega Eesti Maaviljeluse ja Maapranduse TU Instituudi ökonomika osakonna vanemteadurina ja osakonna juhatajana.

Aastast 1962 kuni vanaduspensionile siirdumiseni 1967. a. juhatas K. Vahenõmm Eesti Maaviljeluse ja Maapranduse TU Instituudi

köögiviljanduse osakonda. Sel ajal sai tema juhendamisel teoks ka osakonnale oma uurimisbaasi – Juuliku katsebaasi rajamine. Ühtlasi oli ta selle katsebaasi esimene juhataja.

K. Vahenõmme elutöö on olnud köögiviljade ja söödajuurviljade sordiaretus ja seemnekasvatuse. Selle kõrval on ta tegelenud ka mitmesuguste köögiviljakultuuride agrotehnika küsimuste uurimisega. 1955. a. kaitses edukalt kandidaadiväitekirja teemal *Köögiviljade ja söödajuurviljade seemne kasvukoha mõju reproduktsioonide sordiliste omaduste kujunemisele*. Vanemteaduri kutse omistati talle 1958. a. Suurt tunnustust on väärinud tema töö sordiaretajana. K. Vahenõmme eestvedamisel ja kaasautorluses on aretatud ka väljaspool Eestit laialdaselt tuntud söödakaalikas 'Kuusiku' ja valge peakapsas 'Kuusiku varajane'. Tulemusliku töö eest sordiaretuses omistati talle 1964. a. Eesti NSV teenealise teadlase aunimetus. Avaldanud üle 40 teadusliku ja populaarteadusliku artikli, on mitme köögiviljanduse ja seemnekasvatuse käsiraamatu kaasautor.

Märkimisväärsed on K. Vahenõmme teened olnud ka teadlaste järelkasvu kasvatamisel. Tema juhendamisel on valminud mitmete aspirantide (L. Meensalu, A. Linnamägi jt.), samuti teadurite kandidaadiväitekirjad köögiviljanduse alal. Ta pälvis teenitud autoriteedi ja kõigi austuse kellega ta koos töötas. Need, kellele K. Vahenõmm oli õpetajaks, juhendajaks või kolleegiks, mäletavad teda kui ausat, heatahtlikku, abivalmis ja sirgjoonelist inimest.

K. Vahenõmm suri 28. detsembril 1988. a. ja ta on maetud Tallinna Rahumäe kalmistule.

L. Meensalu